

**Pielikums informatīvajam ziņojumam
“Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2018.gadā”**

I. IEVADS

1. Pielikums informatīvajam ziņojumam „Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2018.gadā” sniedz pārskatu par Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk Tiesa) pieņemtajiem nolēmumiem 2018.gadā.
2. 2018.gadā Tiesa pasludināja 7 nolēmumus Latvijas lietās, no kurām 3 lietās tika pasludināti spriedumi, savukārt 4 lietās tika pieņemti lēmumi. Turpinājumā hronoloģiskā secībā vispirms tiek apskatīti Tiesas spriedumi, un tad – lēmumi.

II. TIESAS NOLĒMUMU APKOPOJUMS

II.1. SPRIEDUMI

3. Lietā *R.Š. pret Latviju*¹ iesniedzējs 2008.gada augustā bija cietis lidmašīnas avārijā. Savā 2014.gada 9.jūnija iesniegumā viņš atsaucās uz Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk Konvencija) 2.pantu (tiesības uz dzīvību) un apgalvoja, ka civilprocess un kriminālprocess, kuros tika vērtēta trešo personu atbildību par lidmašīnas avāriju, nebija efektīvi, jo nesniedza viņam atbilstošu kompensāciju par avārijas rezultātā iegūtajiem miesas bojājumiem. Iesniedzējs sūdzējās arī par to, ka valsts nav pieņēmusi nacionālo regulējumu, kas panāktu drošības pasākumu ievērošanu aviācijas sektorā, proti, ka lidmašīnas nedrīkstētu vadīt personas, kurām trūkst atbilstošas kvalifikācijas.

Pieņemamības stadija:

Izvērtējot sūdzības pieņemamību izskatīšanai pēc būtības, Tiesa noraidīja vairākus valdības izvirzītos argumentus par to, ka sūdzība nav pieņemama. Attiecībā uz valdības pausto viedokli, ka iesniedzējs bija ļaunprātīgi izmantojis tiesības vērsties ar iesniegumu Tiesā, jo viņš nebija iesniedzis Tiesai būtisku informāciju, Tiesa atzīmēja, ka no tās rīcībā esošajiem materiāliem tā nevar izdarīt secinājumu, ka iesniedzējam būtu bijis nodoms maldināt Tiesu. Turpinājumā Tiesa pievērsās valdības argumentiem, ka iesniedzējs nebija izmantojis visus nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus, jo, pirmkārt, iesniedzējs varēja pārsūdzēt kriminālprocesuālos lēmumus prokuroram; otrkārt, laikā, kad izskatāmajā lietā Tiesā tika iesniegti pušu viedokļi, Latvijā joprojām turpinājās civilprocesuālā tiesvedība par zaudējumu atlīdzību; treškārt, ja iesniedzējs uzskatīja, ka valsts nebija radījusi nepieciešamo regulējumu lidojumu drošības garantēšanai, viņš varēja vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā, pamatojoties uz Satversmes 92.pantu. Tiesa vispirms atzīmēja, ka pēc kriminālprocesa nodošanas iztiesāšanai iesniedzējs varēja iesniegt sūdzības visās trīs tiesu instancēs, ko viņš arī bija darījis. Savukārt attiecībā uz civilprocesuālo tiesvedību Tiesa norādīja, ka atsevišķos gadījumos tiesību aizsardzības līdzekļu pēdējā stadija var tikt izsmelta arī pēc sūdzības iesniegšanas Tiesā, bet pirms jautājuma par sūdzības pieņemamību izlemšanas. Tā kā šajā lietā Augstākās tiesas Senāts 2016.gada maijā ar galīgo lēmumu bija noraidījis iesniedzēja kasācijas sūdzību, Tiesas ieskatā nebija pamata noraidīt iesniedzēja sūdzību kā priekšlaicīgu. Visbeidzot, Tiesu nepārlicināja arguments par iespēju vērsties ar prasību par zaudējumu atlīdzināšanu vispārējās jurisdikcijas tiesā, atsaucoties uz Satversmes 92.pantu. Tiesa atzīmēja, ka no valdības iesniegtajiem Latvijas tiesu prakses piemēriem tikai viens gadījums

---

¹ *R.Š. pret Latviju* (iesniegums Nr.44154/14), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018.gada 8.marta spriedums.

bija saistīts ar strīdu par normatīvo regulējumu, taču arī šajā gadījumā iespējamo tiesību aizskārumu radīja spēkā esoša tiesību norma, nevis, kā šajā lietā, atbilstoša normatīvā regulējuma trūkums. Ņemot vērā šos apsvērumus, Tiesa atzina iesniedzēja sūdzību par pieņemamu izskatīšanai.

Izskatīšana pēc būtības:

Pievēršoties iesniedzēja sūdzības būtībai, Tiesa vēlreiz uzsvēra tās judikatūrā nostiprinātos pamatprincipus, proti, ka Konvencijas 2.pants valstij uzliek pozitīvo pienākumu rīkoties, lai aizsargātu tās jurisdikcijā esošu personu dzīvību, tajā skaitā pieņemto nepieciešamo normatīvo regulējumu, ņemot vērā riskus cilvēka dzīvībai katrā konkrētajā jomā. Tajā pašā laikā Tiesa atgādināja, ka šis pozitīvais pienākums nevar tikt interpretēts tādējādi, ka tas valsts iestādēm uzliktu nesamērīgu slogu, īpaši ņemot vērā cilvēku rīcības neparedzamību un valstij pieejamos resursus. Tiesa uzsvēra, ka šo apsvērumu dēļ valstīm ir plaša rīcības brīvība jautājumos, kas saistīti ar tehniski sarežģītām situācijām un nozarēm, piemēram, aviāciju.

Pievēršoties izskatāmās lietas faktiem un Konvencijas 2.panta materiālā aspekta iespējamam pārkāpumam, Tiesa konstatēja, ka iesniedzējs nav sūdzējies par licencēšanas sistēmu Latvijā kā tādu, bet apgalvo, ka Latvijā nav starptautiskajiem tiesību aktiem atbilstoša nacionālā regulējuma, kas paredzētu pilota vai lidmašīnas īpašnieka pienākumus un atbildību, izvērtējot drošību lidojuma laikā. Ņemot vērā starptautiskos un Eiropas civilās aviācijas drošības standartus, Tiesa norādīja, ka lietas notikumu laikā tie neuzlika lidmašīnu īpašniekiem pienākumu pārbaudīt, vai pilotam ir nepieciešamā kvalifikācija, lai vadītu konkrētu lidmašīnu. Tiesa atsaucās uz 1944.gada 7.decembra Čikāgas Starptautisko civilās aviācijas konvenciju un atzina, ka ne tajā, ne Eiropas standartos nav saskatāms valsts pienākums noteikt nacionālajos tiesību aktos lidmašīnas īpašnieka atbildību par aviācijas negadījumu. Arī Aviācijas likums lietas notikumu laikā paredzēja tikai pilota atbildību. Savukārt Konvencijas 2.pants neuzliek valstīm pienākumu pieņemt augstākus standartus savā nacionālajā regulējumā, salīdzinot ar starptautiskajiem instrumentiem. Ņemot vērā faktu, ka lidmašīnas avārijas brīdī Latvijas nacionālais regulējums paredzēja vismaz starptautiska līmeņa dokumentos noteikto minimumu un skaidrus, detalizētus noteikumus pilota atbildībai par lidojuma drošību, Tiesa atzina, ka Latvija, nepieņemot stingrāku nacionālo regulējumu, nav pārkāpusi tās rīcības brīvības robežas, ko tai sniedz Konvencija. Tādēļ Tiesa balsojumā ar 6 “par” un 1 balsi “pret” secināja, ka Konvencijas 2.panta materiālais aspekts nav pārkāpts.

Savukārt vērtējot Konvencijas 2.panta procesuālā aspekta iespējamu pārkāpumu, Tiesa norādīja, ka jāapskata iemesli, kāpēc vispārējās jurisdikcijas tiesa izbeidza tiesvedību par kompensācijas piešķiršanu, kā arī tas, vai gadījumā, ja būtu citi faktiskie apstākļi, kompensācijas tiesvedība tiktu turpināta. Ņemot vērā izskatāmās lietas faktus, Tiesa secināja, ka tiesvedība pret visiem trim atbildētājiem par kompensācijas piedziņu – pret lidmašīnas īpašnieku (komercsabiedrību), lidmašīnas īpašnieces valdes locekli un apdrošināšanas sabiedrību, tika izbeigta no valsts rīcības neatkarīgu iemeslu dēļ. Proti, komercsabiedrība izbeidza savu darbību, un tai nebija tiesību pārņemt, savukārt valdes loceklis atbilstoši Komerclikumam nebija atbildīgs par šādu kaitējumu, bet apdrošināšanas sabiedrības polisē nebija paredzēta kompensācija par lidmašīnas nelaimes gadījumiem, ja tie izraisīti cilvēciskā faktora dēļ. Tiesa norādīja, ka kriminālprocesa ietvaros tika veikta pienācīga izmeklēšana, pierādījumu izvērtēšana un iztiesāšana. Tiesa norādīja, ka Latvijas nacionālā tiesību sistēma pati par sevi nodrošina pienācīgu un savlaicīgu iespēju pieprasīt

kompensāciju tādā līmenī, kādā to paredz Konvencijas 2.pants. Tādēļ Tiesa vienbalsīgi secināja, ka Konvencijas 2.panta procesuālais aspekts nav pārkāpts.

Tiesas spriedumam ir pievienots tiesneša Mārtiņa Mita (Latvija) atsevišķais viedoklis.

4. Lietā *Rungainis pret Latviju*² iesniedzējs savā 2008.gada 4.jūlija iesniegumā Tiesai sūdzējās par to, ka nacionālās tiesas viņam bija uzlikušas pienākumu atsaukt viņa izteikumus, kuras tiesa atzina par godu un cieņu aizskarošiem, un izmaksāt prasītājam A.L. kompensāciju 10 000 latu (14 285, 72 eiro) apmērā. Iesniedzējs uzskatīja, ka tādējādi tiek pārkāptas viņa Konvencijas 10.pantā garantētās tiesības uz izteiksmes brīvību.

Pieņemamības stadija:

Sūdzības pieņemamība izskatīšanai pēc būtības atsevišķi netika vērtēta.

Izskatīšana pēc būtības:

Izskatot iesniedzēja sūdzību pēc būtības, Tiesa visupirms atzina, ka nacionālo tiesu uzliktais pienākums atsaukt godu un cieņu aizskarošas ziņas un izmaksāt prasītājam A.L. kompensāciju ierobežo iesniedzēja tiesības uz izteiksmes brīvību, tādēļ turpinājumā Tiesa vērtēja, vai šis ierobežojums atbilst Konvencijas 10.pantā noteiktajiem kritērijiem, proti, vai tas bija noteikts ar likumu, vai tam bija leģitīms mērķis un vai tas bija samērīgs.

Tiesa norādīja, ka puses bija vienprātis par to, ka iejaukšanās notika atbilstoši likumam un kalpoja leģitīma mērķa sasniegšanai – aizsargāt citas personas (A.L.) reputāciju. Vērtējot iejaukšanās samērīgumu, Tiesa atgādināja kritērijus, kurus nacionālajām tiesām ir jāizmanto, līdzsvarojot tiesības uz izteiksmes brīvību un nepieciešamību aizsargāt otras personas reputāciju: cik lielu ieguldījumu sabiedrībai nozīmīgā diskusijā sniedz strīdīgā publikācija; cik atpazīstama ir strīdīgajā publikācijā minētā persona; kāda ir publikācijas tēma; publikācijā minētās personas iepriekšējās darbības; pausto ziņu saturs un forma, kā arī publikācijas sekas personas reputācijai. Tiesa arī atgādināja, ka izvērtējumā tā ņem vērā veidu, kādā informācija tiek iegūta, publicētās informācijas patiesumu un pret personu vērsto sankciju bardzību. Tāpat Tiesa atgādināja par nepieciešamību nošķirt faktus no viedokļa. Ja publikācija satur personas viedokli, iejaukšanās samērīgums būs atkarīgs no tā, vai šis viedoklis ir pienācīgi balstīts uz faktiem. Ņemot vērā, ka strīdīgie izteikumi tika publicētas pirmsvēlēšanu laikā, Tiesa arī atgādināja par brīvu politisko debašu nozīmi demokrātiskā sistēmā, īpaši pirmsvēlēšanu posmā, taču uzsverot arī to, ka tiesības uz izteiksmes brīvību nav absolūtas.

Pievērsoties izskatāmās lietas faktiem, Tiesa uzsvēra, ka tai ir jāatbild uz jautājumu, vai iesniedzēja, kurš lietas notikumu laikā bija “Latvijas Krājbankas” (turpmāk – Krājbanka) padomes priekšsēdētājs, izteikumi par Krājbankas reklāmas un mārketinga izdevumiem un A.L. kā Krājbankas prezidenta lomu bija pienācīgi balstīti faktos. Tiesa piekrita iesniedzējam, ka šie izteikumi bija par sabiedrībai svarīgu jautājumu, jo A.L. kā Krājbankas prezidents veica sabiedrībai nozīmīgas darbības, turklāt A.L. arī kandidēja vēlēšanās. Tomēr Tiesa atzina, ka daļa strīdīgo ziņu atspoguļoja ne tikai iesniedzēja personisko viedokli, bet arī faktus. Tiesas ieskatā pūles, kas tika ieguldītas informācijas pareizības pārbaudē, ir jāvērtē atbilstoši situācijai lietas notikumu laikā, nevis vēlāk iegūtas informācijas gaismā. Tiesa atsaucās uz “pienākumiem un atbildību”, kas saistīti ar tiesību uz izteiksmes brīvību

---

² *Rungainis pret Latviju* (iesniegums Nr.40597/08), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018.gada 14.jūnija spriedums.

īstenošanu un izskatāmajā lietā ir nozīmīgi saistībā ar iesniedzēja kā padomes priekšsēdētāja statusu, ņemot vērā viņa paša sniegto apstiprinājumu, ka viņam bija pienākums informēt sabiedrību par padomes darbību. Tiesa uzsvēra, ka attiecībā uz politiķi pieļaujamās kritikas robežas ir plašākas nekā attiecībā uz privātpersonu, taču nopietni apgalvojumi par politika iespējami prettiesiskām darbībām var ietekmēt sabiedrības viedokli un pat vēlēšanu rezultātus, tādēļ šādās situācijās īpaša uzmanība ir jāpievērš faktu, uz kuriem balstīta informācija, pienācīgai pārbaudei.

Tiesa atzina, ka iesniedzēja žurnālistiem sniegtā informācija nebija balstīta uz pietiekami pārbaudītiem faktiem, pat ja šo informāciju uzskatītu par iesniedzēja viedokli. Tiesa norādīja uz vairākiem apsvērumiem, kuri tai lika apšaubīt iesniedzēja rīcību. Pirmkārt, Tiesa norādīja, ka iesniedzējam vajadzēja apzināties savu amatpersonas statusu un to, ka žurnālisti paļausies uz viņa teiktā patiesumu; otrkārt, Tiesai nebija skaidrs, kādēļ iesniedzējs pirms informācijas sniegšanas žurnālistiem nekonsultējās ar Krājbankas Iekšējā audita departamentu, kas tobrīd jau gatavoja savu atzinumu; treškārt, Tiesa atgādināja, ka iesniedzējs informāciju žurnālistiem sniedza mēnesi pirms parlamenta vēlēšanām, kad informācijas precizitātei būtu jāpievērš īpaša rūpība, īpaši ņemot vērā iesniedzēja amatu un informācijas saturu; ceturtkārt, Tiesa norādīja, ka iesniedzējs nekādi necentās atsaukt ziņas, kas tika publicētas jau pēc tam, kad bija pieejams audita ziņojums.

Visu šo apsvērumu dēļ Tiesa atzina, ka nacionālās tiesas bija pienācīgi līdzsvarējušas iesniedzēja tiesības uz izteiksmes brīvību un nepieciešamību aizsargāt A.L. tiesības, un vienbalsīgi secināja, ka Konvencijas 10.pants nav pārkāpts.

5. Lietā *Kirjaņenko pret Latviju*³ iesniedzēja savā 2011.gada 14.septembra iesniegumā Tiesai sūdzējās par vairāk nekā deviņus gadus ilgušo tiesvedību strīdā par iesniedzējas invaliditātes grupas noteikšanu. Iesniedzēja uzskatīja, ka tādēļ ir pārkāptas viņas Konvencijas 6.pantā (tiesības uz taisnīgu tiesu, tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā) garantētās tiesības.

Pieņemamības stadija:

Tiesa noraidīja valdības izvirzīto argumentu, ka sūdzība nav pieņemama izskatīšanai pēc būtības, jo iesniedzēja nebija izmantojusi iespēju sūdzēties par procesa ilgumu vispārējās jurisdikcijas tiesā, pamatojoties uz Satversmes 92.pantu. Atsaucoties uz lietu *Veiss pret Latviju*,⁴ arī lietā *Kirjaņenko pret Latviju* Tiesa norādīja, ka valdības iesniegtais tiesu prakses piemērs nav pietiekams, lai konstatētu, ka iesniedzēja varēja efektīvi izmantot Satversmes 92.pantā paredzēto tiesību aizsardzības mehānismu, jo piemērā minētais spriedums bija pieņemts 2013.gada 11.aprīlī, proti, gandrīz divus gadus pēc galīgā nolēmuma pieņemšanas iesniedzējas lietā. Tāpēc Tiesas ieskatā šis piemērs par iespēju vērsties ar sūdzību vispārējās jurisdikcijas tiesā nevarēja liecināt par pietiekami skaidru tiesu praksi laikā, kad noritēja tiesvedība iesniedzējas lietā.

Izskatīšana pēc būtības:

Izskatot sūdzības būtību, Tiesa visupirms uzsvēra, ka tiesvedības ilgums atsevišķos gadījumos ir jāaprēķina no brīža vēl pirms jautājums tiek skatīts tiesā. Tiesa norādīja, ka šajā lietā par tiesvedības termiņa sākumu ir uzskatāms 2001.gada 9.novembris, kad Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu komisija atteica pagarināt iesniedzējai piešķirto invaliditāti. Tiesvedība iesniedzējas lietā beidzās 2011.gada 14.martā ar galīgo Augstākās tiesas

³ *Kirjaņenko pret Latviju* (iesniegums Nr.39701/11), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018.gada 19.jūlija spriedums.

⁴ *Veiss pret Latviju* (iesniegums Nr.15152/12), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 28.janvāra spriedums.

nolēmumu. Tādējādi kopējais tiesvedības ilgums pārsniedza 9 gadus, kuru laikā iesniedzējas lietu izskatīja divos procesos trīs tiesu instancēs, tostarp Augstākā tiesa divas reizes atcēla apelācijas instances nolēmumus, nosūtot lietu jaunai izskatīšanai. Tiesa uzsvēra, ka abi tiesvedības procesi bija savstarpēji saistīti, jo tie attiecās uz vienām un tām pašām iesniedzējas tiesībām pieprasīt invaliditātes grupas noteikšanu.

Tiesa atkārtoja, ka katras tiesvedības ilgums ir jāvērtē konkrētās lietas faktu gaismā un ņemot vērā šādus kritērijus: lietas sarežģītību, iesniedzēja un kompetento iestāžu rīcību, procesā skartās intereses. Tiesa atgādināja, ka šī lieta bija par iesniedzējas invaliditātes statusu, kas piešķir personai tiesības uz zināmām sociālajām garantijām un invaliditātes pensiju, un tādēļ šāds lēmums būtu pieņemams laikus. Tiesa, atsaucoties uz tās secinājumiem lietās *Veiss pret Latviju* un *Ļutova pret Latviju*,⁵ norādīja, ka tā jau iepriekš vairākkārt ir konstatējusi Konvencijas 6.panta 1.punkta pārkāpumu līdzīgās lietās. Lai gan Tiesa atzina, ka šajā lietā tiesvedība atsevišķos gadījumos ieilga arī pašas iesniedzējas vainas dēļ, Tiesa no tās rīcībā esošajiem materiāliem secināja, ka tiesvedība iesniedzējas gadījumā bija pārmērīgi ieilgusi un ka iesniedzējas lieta tādēļ netika izskatīta “saprātīgā laikā”. Šie secinājumi bija pietiekami, lai Tiesa atzītu, ka ir noticis Konvencijas 6.panta 1.punkta pārkāpums.

Piešķirtā kompensācija:

Iesniedzēja bija lūgusi piešķirt viņai kompensāciju 4 015,50 EUR apmērā par materiālajiem zaudējumiem, kā arī atlīdzināt tiesāšanās izdevumus un izmaksas 1 400 EUR apmērā. Jautājumu par morālā kaitējuma kompensāciju iesniedzēja atstāja Tiesas ieskatā. Tiesa noraidīja iesniedzējas prasību par materiālo zaudējumu un tiesvedības izmaksu kompensāciju, taču piešķīra kompensāciju 2 700 EUR apmērā par morālo kaitējumu.

II.2. LĒMUMI⁶

6. Lietā *Soročinskis pret Latviju*⁷ iesniedzējs savā 2008.gada 14.janvāra iesniegumā atsaucās uz Konvencijas 14.pantu (diskriminācijas aizliegums) kopsakarā ar Konvencijas 1.protokola 1.pantu (tiesības uz īpašumu) un sūdzējās par viņa ieskatā nevienlīdzīgu attieksmi likuma “Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 13. un 33.punkta piemērošanā un pensijas apmēra aprēķināšanā. Iesniedzējs apgalvoja, ka viņa kopējais darba stāžs pārsniedz 30 gadu, kā to pieprasa pārejas noteikumu 13.punkts, tomēr viņa vecuma pensijas apmēra aprēķināšanas formulā netika ņemta vērā valstī noteiktā vidējā apdrošināšanas iemaksu alga, bet gan viņa faktiskā vidējā apdrošināšanas iemaksu alga par pēdējiem diviem gadiem, kas bija mazāka nekā valstī noteiktā vidējā apdrošināšanas iemaksu alga. Iesniedzēja ieskatā atšķirīgās attieksmes iemesls ir bija fakts, ka 1998.gadā, kad iesniedzējs kvalificējās vecuma pensijas saņemšanai, viņš nebija Latvijas pilsonis. Iesniedzējs sūdzējās, ka atšķirīgā attieksme esot negatīvi ietekmējusi iesniedzēja vecuma pensijas apmēru.

Pieņemamības stadija:

Izskatot valdības izvirzīto argumentu par to, ka sūdzība neietilpst Konvencijas 1.protokola 1.panta tvērumā, jo sūdzības būtība ir nevis par tiesībām saņemt pensiju, bet par pensijas

⁵ *Ļutova pret Latviju* (iesniegums Nr.37105/09), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017.gada 9.novembra spriedums.

⁶ Atšķirībā no Tiesas spriedumiem, kuru pasludināšanas datums, nevis pieņemšanas datums, ir noteicošais, Tiesas lēmumi Tiesas tiešsaistes vietnē HUDOC tiek kārtoti pēc to pieņemšanas datuma, lai gan faktiski lēmumi tiek pasludināti aptuveni trīs nedēļas vēlāk. Tādēļ šajā pielikumā ir norādīti gan lēmumu pieņemšanas, gan pasludināšanas datumi.

⁷ *Soročinskis pret Latviju* (iesniegums Nr.21698/08), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018.gada 22.maija lēmums, pasludināts 2018.gada 14.jūnijā.

apmēru, Tiesa norādīja, ka tās labi iedibinātās prakses izpratnē iesniedzējam bija mantiskā interese saņemt atbilstošu pensiju un ka šāda interese ietilpst Konvencijas 1.protokola 1.panta tvērumā. Tādēļ Tiesa uzskatīja, ka arī Konvencijas 14.pants ir piemērojams iesniedzēja sūdzībai par to, ka viņa tiesības uz īpašumu ir aizskartas, pamatojoties uz viņa pilsonību.

Turpinājumā Tiesa izvērtēja valdības argumentu, ka iesniedzējs pirms vēršanās Tiesā nav izmantojis visus nacionālos tiesību aizsardzības mehānismus. Tiesa visupirms atgādināja, ka Konvencijas iedibinātā cilvēktiesību aizsardzības sistēma ir subsidiāra attiecībā pret nacionālajām sistēmām un ka valsts ir atbrīvota no atbildības starptautisku institūciju priekšā par to rīcību, kuru tām nav bijusi iespēja izvērtēt un koriģēt nacionālā līmenī. Tiesa secināja, ka izskatāmajā lietā galvenais strīds ir par Latvijas tiesību normu iztulkošanu un piemērošanu, tādēļ iesniedzējam nebija pienākuma vērsties Satversmes tiesā, jo norma pirmšķietami nav antikonstitucionāla. Taču, vērtējot jautājumu par to, vai iesniedzējs bija pienācīgi izmantojis iespēju vērsties administratīvajās tiesās, Tiesa, izskatot visus tai iesniegtos materiālus, secināja, ka iesniedzējs nacionālo procesu ietvaros ne reizi nebija norādījis uz atšķirīgu attieksmi pilsonības dēļ. Turklāt iesniedzējs ne reizi nebija ieminējies, ka veids, kādā tikusi aprēķināta viņa pensija, būtu novedis pie atšķirīgas attieksmes un diskriminācijas aizlieguma pārkāpuma. Tiesa uzsvēra, ka administratīvajās tiesās, izskatot iesniedzēja pieteikumu, ar īpašu rūpību nodrošināja to, lai viņš varētu precizēt savas sūdzības, turklāt Administratīvajā apgabaltiesā lieta tika izskatīta mutvārdu procesā, lai pārliecinātos, ka ir iegūti visi nepieciešamie pierādījumi. Tas vien, ka iesniedzējs mutvārdos vienas tiesas sēdes noslēgumā izteica piezīmi, ka attieksme pret pilsoņiem un nepilsoņiem ir atšķirīga, Tiesas ieskatā nav uzskatāms par pietiekamu, lai apgalvotu, ka Tiesā iesniegtā sūdzība pirms tam ir pienācīgi izteikta nacionālā līmenī. Noslēgumā Tiesa norādīja, ka iesniedzējs savā kasācijas sūdzībā par Administratīvajās apgabaltiesas spriedumu neizvirzīja nekādus argumentus par šo jautājumu un nevienā brīdī nelūdza juridisko palīdzību savu tiesību aizsardzībai administratīvajā procesā. Ņemot vērā šos apsvērumus, Tiesa atzina, ka iesniedzējs nebija izsmēlis nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus, un vienbalsīgi noraidīja iesniedzēja sūdzību par Konvencijas 1.protokola 1.panta kopsakarā ar Konvencijas 14.pantu iespējamo pārkāpumu.

7. Lietā *Kvasņevskis un citi pret Latviju*⁸ 10 iesniedzēji savā 2006.gada 11.novembra sūdzībā apgalvoja, ka ir pārkāptas viņu tiesības, ko aizsargā Konvencijas 1.protokola 1.pants (tiesības uz īpašumu) un 6.panta 1.punkts (tiesības uz pieeju tiesai). Iesniedzēji apgalvoja, ka līdz ar namīpašuma Jēkabpils ielā 4, Rīgā denacionalizāciju un atdošanu likumīgajiem īpašniekiem 1993.gadā, iesniedzējiem ir ticis atņemts īpašums, proti, pastāvīgas īres tiesības uz dzīvojamām telpām šajā namīpašumā, kuras viņi bija ieguvuši 1991.gadā atlīdzībā par piedalīšanos namīpašuma būvniecības darbos no 1988.gada līdz 1991.gadam. Tāpat iesniedzēji uzskatīja, ka viņiem netika nodrošinātas tiesības uz pieeju tiesai strīdā par to, vai valstij ir pienākums piešķirt iesniedzējiem valsts vai pašvaldības īpašumā esošus dzīvokļus par viņu piedalīšanos namīpašuma būvniecības darbos laika posmā no 1988.gada līdz 1991.gadam.

Izskatīšana pēc būtības:

Izskatot iesniedzēju sūdzību par tiesībām uz īpašumu, Tiesa visupirms atgādināja, ka tiesības dzīvot īpašumā, kas iesniedzējam nepieder, pašas par sevi vēl nav uzskatāmas par "īpašumu"

⁸ *Kvasņevskis un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.50853/06), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018.gada 4.septembra lēmums, pasludināts 2018.gada 27.septembrī.

Konvencijas 1. protokola 1. panta izpratnē. Tiesa norādīja, ka izskatāmajā lietā nav strīda par to, ka iesniedzējiem nepiederēja dzīvokļi, kurus tie īrēja namīpašumā. Tā vietā iesniedzēji vēlējās saņemt īres tiesības valsts vai pašvaldībai piederošā ēkā un iespēju vēlāk privatizēt īrētos dzīvokļus. Šajā saistībā iesniedzēji apgalvoja, ka piedalīšanās namīpašuma renovācijas darbos, viņu darba devēja finansiālais ieguldījums un viņu pārliecība, ka viņi varētu privatizēt dzīvokļus, ir radījusi iesniedzējiem “leģitīmu paļaušanos”, ka viņi varēs iegūt īpašumā dzīvokļus. Tādēļ Tiesa turpinājumā vērtēja, vai lietas fakti ļauj izdarīt secinājumu, ka iesniedzējiem bija “tiesības uz īpašumu”, kuras aizsargātu Konvencijas 1. protokola 1. pants.

Tiesa atgādināja, ka Latvijai, atjaunojot tās neatkarību, bija jāpanāk līdzsvars starp likumīgo namīpašuma īpašnieku un tā dzīvokļu īrnieku interesēm, īpaši ņemot vērā, ka daudzi īrnieki bija sociāli maznodrošināti. Tiesa norādīja, ka no vienas puses, Latvija pieņēma regulējumu par denacionalizāciju un īpašuma tiesību atjaunošanu tiem likumīgajiem īpašniekiem, kuru īpašums Padomju Savienības laikā tika nacionalizēts. Savukārt no otras puses, šo īpašnieku tiesības uz īpašumu tika ierobežotas, lai pasargātu īrniekus, kuri bija noslēguši īres līgumus Padomju Savienības laikā, piemēram, nosakot liegumu uz septiņiem gadiem izlikt īrnieku no dzīvokļa denacionalizētā namā, vai nosakot īres maksas maksimālo apmēru. Taču šādas garantijas nebija paredzētas uz nenoteiktu laiku.

Tiesa uzsvēra, ka lai gan Latvijā pastāvēja regulējums, ka īrnieki varēja privatizēt īrētos dzīvokļus, izpildot konkrētas likumā noteiktas prasības, tas nebija piemērojams iesniedzējiem izskatāmajā lietā. Pirmkārt, Tiesa norādīja, ka Latvijas normatīvie akti neparedzēja iesniedzējiem tiesības iegādāties dzīvokļus namīpašumā, jo namīpašums bija denacionalizēts un atdots tā likumīgajiem īpašniekiem, īstenojot īpašuma reformu. Šajā saistībā Tiesa atgādināja valstu plašo rīcības brīvību, īstenojot sociālo un ekonomisko politiku, tajā skaitā būtiski reformējot politisko, tiesību un ekonomisko sistēmu pārejā no totalitāra režīma uz demokrātisku valsti. Otrkārt, iesniedzēji nevarēja pierādīt, ka no Latvijas normatīvajiem aktiem viņiem izrietēja tiesības privatizēt dzīvokļus namīpašumā vai jebkurus citus dzīvokļus. Tiesa uzsvēra, ka iesniedzēju sūdzības par namīpašuma denacionalizāciju jebkurā gadījumā ir ārpus Tiesas jurisdikcijas gan *ratione temporis*, gan *ratione materiae*. Tiesa atgādināja, ka pēdējie nolēmumi saistībā ar namīpašuma denacionalizāciju tika pieņemti 1995. gadā, proti, pirms Konvencija stājās spēkā attiecībā uz Latviju, un ka Latvija, ratificējot Konvenciju, ir izteikusi atrunu attiecībā uz Konvencijas 1. protokola 1. pantu. Šī atruna paredz, ka Konvencijas 1. protokola 1. pants nav piemērojams īpašuma reformas likumiem, kas regulē Padomju Savienības veiktās aneksijas laikā nacionalizēto, konfiscēto, kolektivizēto vai citādā veidā nelikumīgi ekspropriēto īpašumu atdošanu vai kompensāciju izmaksu bijušajiem īpašniekiem vai viņu mantiniekiem, kā arī lauksaimniecības uzņēmumu, zvejnieku kolhozu un valsts un pašvaldību īpašumu privatizāciju. Treškārt, iesniedzēju apgalvojumu, ka viņiem bija tiesības prasīt no valsts vai pašvaldības līdzvērtīga dzīvokļa piešķiršanu, Tiesa atzina par nepamatotu. Tiesa norādīja, ka iesniedzēji nebija norādījuši nevienu normatīvo aktu vai iestāžu lēmumu, kas viņiem ļautu saprātīgi paļauties, ka viņiem ir tiesības prasīt no valsts nodrošināt īri līdzvērtīgā dzīvoklī pēc Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā. Tiesa atsaucās uz pašvaldības sniegto informāciju iesniedzējiem, ka pašvaldība nesniedz palīdzību dzīvokļa jautājuma risināšanā personām, kas piedalījušās pašvaldības dzīvokļu celtniecībā Padomju Savienības laikā; tā vietā palīdzība dzīvokļa jautājuma risināšanā tiek sniegta maznodrošinātām personām. Visbeidzot, Tiesa arī nesaskatīja nekādu juridisko pamatu iesniedzēju prasībai saņemt kompensāciju. Tiesas ieskatā šie apsvērumi bija pietiekami, lai secinātu, ka iesniedzējiem nebija “īpašums” Konvencijas izpratnē, un tādēļ vienbalsīgi atzina par acīmredzami

nepamatotu un noraidīja iesniedzēju sūdzību par Konvencijas 1.protokola 1.panta iespējamo pārkāpumu.

Pievēršoties iesniedzēju sūdzībai par tiesību uz pieeju tiesai nenodrošināšanu, Tiesa visupirms lēma, vai strīds nacionālā līmenī bija par “tiesībām”, kas vismaz ticami iesniedzējiem izrietēja no Latvijas likumiem. Tiesa atsauca uz lēmumu lietā *Liepājnieks pret Latviju*,⁹ kur tā jau reiz bija vērtējusi, vai ģiniekiem denacionalizētos namīpašumos ir “civilās tiesības” Konvencijas 6.panta izpratnē, un kur tā bija noraidījusi denacionalizēta nama ģinieka argumentu par tiesībām prasīt kompensāciju. Lietā *Liepājnieks pret Latviju* Tiesa jau bija ņēmusi vērā Augstākās tiesas Senāta secinājumus, ka ģinieka prasības par līdzvērtīga dzīvokļa piešķiršanu nav piekritīgas vispārējās jurisdikcijas tiesai. Pie šādiem pašiem secinājumiem bija nonākušas vispārējās jurisdikcijas tiesas arī attiecībā uz iesniedzējiem izskatāmajā lietā. Savukārt iesniedzēju pieteikums administratīvajā lietā bija par pašvaldības prettiesisko faktisko rīcību, neatbildot uz iesniedzēju iesniegumu par līdzvērtīgu dzīvokļu piešķiršanu. Tiesa secināja, ka vispārējās jurisdikcijas un administratīvo tiesu nolēmumi atteikties pieņemt iesniedzēju prasības un izbeigt tiesvedības nevar tikt uzskatīti par patvaļīgiem vai acīmredzami nepamatotiem. Tādēļ Tiesa vienbalsīgi atzina, ka Konvencijas 6.pants nav piemērojams attiecībā uz iesniedzēju sūdzībām nacionālajās tiesās, un ka tādēļ viņu sūdzība ir noraidāma.

8. Lietā *Lembergs pret Latviju*¹⁰ iesniedzējs savā 2017.gada 22.augusta sūdzībā, atsaucoties uz Konvencijas 1.protokola 3.pantu (tiesības uz brīvām vēlēšanām), sūdzējās par liegumu ieņemt Ventspils domes priekšsēdētāja amatu. Iesniedzējs apgalvoja, ka vēlētaji bija izteikuši savu gribu, ievēlot iesniedzēja partiju Ventspils domē, savukārt veiktās aptaujas liecināja, ka vēlētaji vēlas redzēt iesniedzēju Ventspils domes priekšsēdētāja amatā. Tomēr iesniedzējam kriminālprocesā piemērotais drošības līdzeklis – aizliegums ieņemt Ventspils domes priekšsēdētāja amatu – liedza viņam atrasties šajā amatā. Iesniedzēja ieskatā piemērotais drošības līdzeklis tādēļ pārkāpj Konvencijas 1.protokola 3.pantā garantētās tiesības.

Pieņemamības stadija:

Tiesa visupirms atgādināja, ka Konvencijas 1.protokola 3.pants garantē gan tiesības vēlēties, gan kandidēt vēlēšanās. Šī Konvencijas norma attiecināma tikai uz likumdevēja vēlēšanām, tomēr termins “likumdevējs” 1.protokola 3.panta izpratnē nenozīmē tikai nacionālo parlamentu, jo tas ir interpretējams atbilstoši katras valsts konstitucionālajai sistēmai. Taču Konvencijas sistēmas institūcijas citās lietās jau ir secinājušas, ka pašvaldības nav “likumdevējs” Konvencijas 1.protokola 3.panta izpratnē. Lai gan likumdevēja funkcijas var nebūt tikai ekskluzīva parlamenta kompetence, tomēr pilnvaras izdot saistošus noteikumus un citus likumam pakārtotus aktus, kas daudzās Konvencijas dalībvalstīs ir nodotas vietējām pašvaldībām, ir jānodala no likumdevēja varas, kas ir ietverta Konvencijas 1.protokola 3.pantā.

Pievērošoties iesniedzēja sūdzībai, Tiesa uzsvēra, ka atbilstoši Satversmes 64.pantam Latvijā likumdevēja varu īsteno Saeima, un īpašos gadījumos – tauta. Pilsētu un novadu domēm tiesības izdot noteikumus ir piešķirtas tikai tiktāl, ciktāl tas nepieciešams likumā vai Ministru kabineta deleģējumā noteikto funkciju veikšanai. Pašvaldībām deleģēto funkciju

⁹ *Liepājnieks pret Latviju* (iesniegums Nr.37586/06), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010.gada 2.novembra lēmums.

¹⁰ *Lembergs pret Latviju* (iesniegums Nr.62323/17), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018.gada 18.septembra lēmums, pasludināts 2018.gada 11.oktobrī.

un uzdevumu izpildes likumību un efektivitāti pārrauga Ministru kabinets. Savukārt domes priekšsēdētāja pilnvarās ir domes darba vadīšana un tās pārstāvība attiecībās ar valsti un citām pašvaldībām.

Šo apsvērumu dēļ Tiesa atzina, ka Latvijā pilsētu un novadu domes un to priekšsēdētāji neīsteno likumdošanas varu, tādēļ nav "likumdevēji" Konvencijas 1.protokola 3.panta izpratnē, un tādēļ vienbalsīgi secināja, ka iesniedzēja sūdzība neietilpst Konvencijas 1.protokola 3.panta tvērumā un ir noraidāma.

9. Lietā *Dumpe pret Latviju*¹¹ iesniedzēja savā 2013.gada 10.novembra Tiesā iesniegtajā sūdzībā, atsaucoties uz Konvencijas 2.pantā garantētajām tiesībām uz dzīvību, apgalvoja, ka viņas dēlam A.P., kurš atradās Valsts sociālās aprūpes centrā *Rūja* (SAC *Rūja*), nav tikusi nodrošināta atbilstoša aprūpe un sniegta medicīniskā palīdzība, tādēļ viņš ārstniecības iestādē mira. Tāpat iesniedzēja uzskatīja, ka viņas dēla nāves apstākļu izmeklēšana nav bijusi pietiekami rūpīga un efektīva.

Pieņemamības stadija:

Izskatot iesniedzējas sūdzību, Tiesa visupirms atgādināja, ka valstīm nav pienākums starptautiskas institūcijas priekšā uzņemties atbildību par tās rīcību, pirms tām nav bijusi iespēja novērst iespējamus pārkāpumus nacionālā līmenī, un tiem, kas vēlas, lai Tiesa īsteno tās uzraudzību pār Konvencijas ievērošanu, ir pienākums vispirms izsmelt nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus.

Tiesa norādīja, ka no lietas materiāliem nekādi neizriet, ka iesniedzējas dēla nāve būtu izraisīta tīši vai ka nāves iemesls būtu bijis īpaši slikti sadzīves apstākļi sociālās aprūpes centros. Tiesa atzina, ka izskatāmajā lietā sūdzība ir par to, vai iesniedzējas dēlam tika sniegta nepieciešamā medicīniskā aprūpe. Šajā sakarā Tiesa atgādināja, ka lietās par ārstniecības personu nolaidību valstis būs izpildījušas no Konvencijas 2.panta izrietošos procesuosālos pienākumus, ja valsts tiesību sistēma sniedz cietušajiem iespēju aizstāvēt savas tiesības tiesās, kas izskata prasības civillietās, atsevišķi vai kopsakarā ar iesniegumiem krimināllietās, kas tādējādi ļauj izvērtēt ārstniecības personu iespējamo atbildību un nodrošināt cietušajam atbilstošu atlīdzinājumu.

Lai gan iesniedzējas lietā bija ierosināta krimināllieta par to, ka viņas dēls miris ārstniecības iestādē, izmeklēšanā netika konstatēts, ka ārstniecības personu profesionālo pienākumu nolaidīga pildīšanu būtu bijusi cēloņsakarībā ar iesniedzējas dēla nāvi. Tiesa norādīja, ka tā nevar atkārtoti vērtēt nacionālo iestāžu konstatētos lietas faktus, jo īpaši tiesu medicīnas ekspertu secinājumus. Tādēļ Tiesa turpinājumā vērtēja, vai iesniedzējai vajadzēja vērsties tiesā arī ar civilprasību, lai noskaidrotu ārstniecības personu iespējamo atbildību par viņas dēla nāvi.

Vērtējot, vai iesniedzējas vēršanās tiesā ar civilprasību būtu uzskatāma par efektīvu līdzekli viņas tiesību aizsardzībai un varētu nodrošināt iesniedzējai atlīdzinājumu par ārstniecības personu nolaidību, Tiesa norādīja, ka valdības iesniegtie nacionālo tiesu prakses piemēri līdzīgās un salīdzināmās civillietās ļauj izdarīt secinājumu, ka personām principā ir iespējams prasīt kompensāciju par atbilstošas aprūpes un medicīniskās palīdzības nenodrošināšanu, tostarp par savlaicīgas diagnozes neuzstādīšanu, neplānotas operācijas

---

¹¹ *Dumpe pret Latviju* (iesniegums Nr.71506/13), Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018.gada 16.oktobra lēmums, pasludināts 2018.gada 15.novembrī.

neveikšanu vai medicīnas dokumentu neizpildīšanu. Tiesas ieskatā, viens no valdības iesniegtajiem tiesu prakses piemēriem acīmredzami norādīja uz to, ka pat ja krimināllietā, izmeklējot personas nāves iemeslus, tiek izbeigta noziedzīga nodarījuma sastāva neesamības dēļ, vēršanās ar prasību civillietā pret ārstniecības iestādi var izrādīties efektīva. Turklāt izskatāmajā lietā Veselības inspekcija konstatēja nopietnus pārkāpumus iesniedzējas dēla veselības aprūpē, un, kā uzsvēra valdība un kā liecināja arī nacionālo tiesu prakses piemēri, Veselības inspekcijas atzinums varēja tikt izmantots kā pierādījumus civillietā. Tāpat Tiesa norādīja, ka izskatāmajā lietā ir pierādījumi, ka ārstniecības personas un SAC *Rūja* darbinieki tikuši saukti pie administratīvās un disciplinārās atbildības, piemērojot naudas sodus. Tādēļ Tiesa uzskatīja, ka iesniedzējai būtu bijušas izredzes saņemt kompensāciju, vēršoties ar prasību civillietā par atbilstošas aprūpes nenodrošināšanu un medicīniskā palīdzības nesniegšanu SAC *Rūja*.

Visbeidzot, vērtējot, vai prasības iesniegšanas civillietā mērķis un civillietas izskatīšanas iznākums pēc būtības būtu identisks krimināllietai, Tiesa pievienojās valdības argumentam, ka nacionālās tiesas piemēro atšķirīgus kritērijus atbildības noteikšanai civillietās un krimināllietās un ka izmeklēšana krimināllietā ir ierobežota līdz iespējamās vainīgās personas kriminālatbildības konstatēšanai. Tiesa norādīja, ka Latvijā vēršanās ar prasību civillietā ir labāk piemērota izskatāmās lietas apstākļu izvērtēšanai, jo civillietā šie apstākļi varētu tikt vērtēti plašāk. Tādēļ Tiesa neuzskatīja, ka gadījumā, ja iesniedzēja būtu vērsusies ar prasību arī civillietā, lietas iznākums būtu tāds pats, kā izskatot krimināllietu. Tiesa atzina, ka iesniedzējai bija pienākums, un joprojām pastāv iespēja vērsties ar prasību civillietā par atbilstošas aprūpes nenodrošināšanu un medicīniskās palīdzības nesniegšanu viņas dēlam SAC *Rūja*. Tādēļ Tiesa ar balsu vairākumu atzina, ka iesniedzēja nav izmantojusi visus nacionālos tiesību aizsardzības mehānismus un tādēļ viņas sūdzība par Konvencijas 2.panta iespējamo pārkāpumu nav pieņemama izskatīšanai pēc būtības.

--teksta beigas--